

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

3. Ο Κανόνας της ανώτερης διδασκαλίας - Σχόλια
(3. Abhidhamma Piṭaka - Aṭṭhakathā)
2. Σχόλια για το βιβλίο της ανάλυσης (2. Vibhaṅga-aṭṭhakathā)
3. Ανάλυση των στοιχείων (3. Dhātuvibhaṅgo)

PaliVerse

2. Σχόλια για το βιβλίο της ανάλυσης

3. Dhātuvibhaṅgo

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

172. Idāni tadanantare dhātuvibhaṅge sabbā dhātuyo chahi chahi dhātūhi saṅkhipitvā tīhi chakkehi suttantabhājanīyaṃ dassento cha dhātuyotiādīmāha. Tattha chāti gaṇanaparicchedo. Dhātuyoti paricchinnadhammanidassanaṃ. Pathavīdhātūtiādīsu dhātvaṭṭho nāma sabhāvaṭṭho, sabhāvaṭṭho nāma suññataṭṭho, suññataṭṭho nāma nissattaṭṭhoti evaṃ sabhāvasuññatanissattaṭṭhena pathavīyeva dhātu pathavīdhātu. Āpodhātuādīsopi eseṇa nayo. Evamettha padasamāsaṃ viditvā evamattho veditabbo - pathavīdhātūti patiṭṭhānadhātu. Āpodhātūti ābandhanadhātu. Tejodhātūti paripācanadhātu. Vāyodhātūti vitthambhanadhātu. Ākāśadhātūti asamphuṭṭhadhātu. Viññāṇadhātūti vijānanadhātu.

173. Pathavīdhātudvayanti pathavīdhātu dve ayaṃ. Ayaṃ pathavīdhātu nāma na ekā eva ajjhakkabāhirabhedena pana dve dhātuyo evāti attho. Tenevāha - “atthi ajjhakkā atthi bāhirā”ti. Tattha ajjhakkāti sattasantānapariyāpannā niyakajjhakkā. Bāhirāti saṅkhārasantānapariyāpannā anindriyabaddhā. Ajjhattaṃ paccattanti ubhayampetaṃ niyakajjhakkādhivacanameva. Idāni taṃ sabhāvākārato dassetuṃ kakkhaḷantiādi vuttaṃ. Tattha kakkhaḷanti thaddhaṃ. Kharigatanti pharusāṃ. Kakkhaḷattanti kakkhaḷabhāvo. Kakkhaḷabhāvoti kakkhaḷasabhāvo. Ajjhattaṃ upādinnaṃ niyakajjhakkasāṅkhātāṃ upādinnaṃ. Upādinnaṃ nāma sarīraṭṭhakaṃ. Sarīraṭṭhakaṃ hi kammasamuṭṭhānaṃ vā hotu mā vā, taṃ sandhāya upādinnaṃ pi atthi anupādinnaṃ pi; ādinnaggahitaparāmaṭṭhavasena pana sabbampetaṃ upādinnaṃ evāti dassetuṃ “ajjhattaṃ upādinna”nti āha.

Idāni tameva pathavīdhātuṃ vatthuvaseṇa dassetuṃ seyyathidaṃ kesā lomātiādi vuttaṃ. Tattha seyyathidanti nipāto. Tassattho - yā sā ajjhakkā pathavīdhātu sā katamā? Yaṃ vā ajjhattaṃ paccattaṃ kakkhaḷaṃ nāma taṃ katamanti? Kesā lomātiādi tassā ajjhakkāya pathavīdhātuyā vatthuvaseṇa pabhedadassanaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti - kesā nāma ajjhakkā upādinnaṃ sarīraṭṭhakaṃ kakkhaḷattalakkhaṇā imasmiṃ sarīre pāṭīyekko koṭṭhāso. Lomā nāma...pe... karīsaṃ nāma. Idha pana avuttampi paṭisambhidāmagge pāḷiāruḷhaṃ matthaluṅgaṃ āharitvā matthaluṅgaṃ nāma ajjhattaṃ upādinnaṃ sarīraṭṭhakaṃ kakkhaḷattalakkhaṇaṃ imasmiṃ sarīre pāṭīyekko koṭṭhāso. Parato āpodhātuādīnaṃ niddese pītādīsopi eseṇa nayo.

Iminā kiṃ dassitaṃ hoti? Dhātumanasikāro. Imasmiṃ pana dhātumanasikāre kammaṃ katvā vipassanaṃ paṭṭhapetvā uttamattaṃ arahattaṃ pāpuṇitukāmena kiṃ kattabbaṃ? Catupārisuddhisīlaṃ sodhetabbaṃ. Sīlavato hi kammaṭṭhānabhāvanā ijjhati. Tassa sodhanavidhānaṃ visuddhimagge vuttanayeneva veditabbaṃ. Visuddhasīlena pana sīle patiṭṭhāya dasa pubbaḷibodhā chinditabbā. Tesampi chindanavidhānaṃ visuddhimagge vuttanayeneva veditabbaṃ. Chinnapalibodhena dhātumanasikārakammaṭṭhānaṃ uggaṇhitabbaṃ. Ācariyēnāpi dhātumanasikārakammaṭṭhānaṃ uggaṇhāpentena sattavidhaṃ uggaḥkosallaṃ dasavidhaṃ ca manasikārakosallaṃ ācikkhitabbaṃ. Antevāsikenāpi ācariyassa santike

bahuvāre sajjhāyaṃ katvā nijjaṭṭhaṃ paṇṇaṃ kammaṭṭhānaṃ kātabbaṃ.
Vuttañhetuṃ aṭṭhakathāyaṃ - “ādikammikena bhikkhuna jarāmaṇā
muccitukāmena sattahākārehi uggahakosallaṃ icchitabbaṃ, dasahākārehi
manasikāraṃ icchitabba”nti.

Tattha vacasā, manasā, vaṇṇato, saṇṭhānato, disato, okāsato, paricchedatoti imehi
sattahākārehi imasmiṃ dhātumanasikāraṃ kammaṭṭhāne ‘uggahakosallaṃ’
icchitabbaṃ. Anupubbato, nātisīghato, nātisaṇikato, vikkhepaṭibāhanato,
paṇṇattisamatikkamato, anupubbamuñcanato, lakkhaṇato, tayo ca suttantāti imehi
dasahākārehi ‘manasikāraṃ’ icchitabbaṃ. Tadubhayampi parato
satipaṭṭhānavibhaṅge āvi bhavissati.

Evaṃ uggahitakammaṭṭhānena pana visuddhimagge vutte aṭṭhārasa senāsanadose
vajjetvā pañcaṅgasamannāgate senāsane vasantena attanāpi pañcahi
padhāniyaṅgehi samannāgatena pacchābhattaṃ piṇḍapāṭapaṭikkantena
vivittokāsagatena kammaṭṭhānaṃ manasikāraṃ. Manasikarontena ca
vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparinchedavasena kesādīsu ekekakoṭṭhāsaṃ manasikaritvā
avasāne evaṃ manasikāro pavattetabbo - ime kesā nāma
sīsakaṭṭhāpaliveṭṭhanacamma jātā. Tattha yathā vammikamatthake jātesu
kuṇṭhatiṇesu na vammikamatthako jānāti ‘mayi kuṇṭhatiṇāni jātānī’ti, nāpi
kuṇṭhatiṇāni jānanti ‘mayā vammikamatthake jātānī’ti, evameva na
sīsakaṭṭhāpaliveṭṭhanacamma jānāti ‘mayi kesā jātā’ti, nāpi kesā jānanti ‘mayā
sīsakaṭṭhāpaliveṭṭhanacamma jātā’ti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete
dhammā. Iti kesā nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño
nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Lomā sarīraveṭṭhanacamma jātā. Tattha yathā suññaḡamaṭṭhāne jātesu dabbatiṇesu
na suññaḡamaṭṭhānaṃ jānāti ‘mayi dabbatiṇāni jātānī’ti, nāpi dabbatiṇāni jānanti
‘mayā suññaḡamaṭṭhāne jātānī’ti, evameva na sarīraveṭṭhanacamma jānāti ‘mayi
lomā jātā’ti, nāpi lomā jānanti ‘mayā sarīraveṭṭhanacamma jātā’ti. Aññamaññaṃ
ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti lomā nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko
koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Nakhā aṅgulīnaṃ aggesu jātā. Tattha yathā kumārakesu daṇḍakehi madhukaṭṭhike
vijjhivā kīlantesu na daṇḍakā jānanti ‘amhesu madhukaṭṭhikā ṭhapitā’ti, nāpi
madhukaṭṭhikā jānanti ‘mayā daṇḍakesu ṭhapitā’ti, evameva na aṅguliyo jānanti
‘amhākaṃ aggesu nakhā jātā’ti, nāpi nakhā jānanti ‘mayā aṅgulīnaṃ aggesu jātā’ti.
Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti nakhā nāma imasmiṃ
sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Dantā hanukaṭṭhikesu jātā. Tattha yathā vaḍḍhakīhi pāsāṇaudukkhaḡesu kenacideva
silesajātena bandhitvā ṭhapitathambhesu na udukkhalāni jānanti ‘amhesu thambhā
ṭhitā’ti, nāpi thambhā jānanti ‘mayā udukkhaḡesu ṭhitā’ti, evameva na hanukaṭṭhikā
jānanti ‘amhesu dantā jātā’ti, nāpi dantā jānanti ‘mayā hanukaṭṭhikesu jātā’ti.
Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti dantā nāma imasmiṃ
sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Taco sakalasarīraṃ pariyaṇandhitvā ṭhito. Tattha yathā allagocammaṃ pariyaṇaddhāya
mahāvīṇāya na mahāvīṇā jānāti ‘ahaṃ allagocammaṃ pariyaṇaddhā’ti, nāpi
allagocammaṃ jānāti ‘mayā mahāvīṇā pariyaṇoddhā’ti, evameva na sarīraṃ jānāti
‘ahaṃ tacena pariyaṇaddha’nti, nāpi taco jānāti ‘mayā sarīraṃ pariyaṇaddhanti.

Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti taco nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Maṃsaṃ aṭṭhisaṅghāṭaṃ anulimpitvā ṭhitam. Tattha yathā mahāmattikāya littāya bhittiyā na bhitti jānāti ‘ahaṃ mahāmattikāya littā’ti, nāpi mahāmattikā jānāti ‘mayā mahābhitti littā’ti, evameva na aṭṭhisaṅghāṭo jānāti ‘ahaṃ navamaṃsapesisatappabhedena maṃsena litto’ti, nāpi maṃsaṃ jānāti ‘mayā aṭṭhisaṅghāṭo litto’ti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti maṃsaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Nhāru sarīrabbhantare aṭṭhīni ābandhamānā ṭhitā. Tattha yathā vallīhi vinaddhesu kuṭṭadārūsu na kuṭṭadārūni jānanti ‘mayam vallīhi vinaddhānī’ti, nāpi valliyo jānanti ‘amhehi kuṭṭadārūni vinaddhānī’ti, evameva na aṭṭhīni jānanti ‘mayam nhārūhi ābaddhānī’ti, nāpi nhārū jānanti ‘amhehi aṭṭhīni ābaddhānī’ti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti nhāru nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Aṭṭhīsu paṇhikaṭṭhi gopphakaṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhitam. Gopphakaṭṭhi jaṅghaṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhitam. Jaṅghaṭṭhi ūruṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhitam. Ūruṭṭhi kaṭiṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhitam. Kaṭiṭṭhi piṭṭhikaṇṭakaṃ ukkhipitvā ṭhitam. Piṭṭhikaṇṭako gīvaṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhito. Gīvaṭṭhi sīsattṭhiṃ ukkhipitvā ṭhitam. Sīsattṭhi gīvaṭṭhike patiṭṭhitam. Gīvaṭṭhi piṭṭhikaṇṭake patiṭṭhitam. Piṭṭhikaṇṭako kaṭiṭṭhiṃ patiṭṭhito. Kaṭiṭṭhi ūruṭṭhike patiṭṭhitam. Ūruṭṭhi jaṅghaṭṭhike patiṭṭhitam. Jaṅghaṭṭhi gopphakaṭṭhike patiṭṭhitam. Gopphakaṭṭhi paṇhikaṭṭhike patiṭṭhitam.

Tattha yathā iṭṭhakadārugomayādisaṇcayesu na heṭṭhimā heṭṭhimā jānanti ‘mayam uparime uparime ukkhipitvā ṭhitā’ti, nāpi uparimā uparimā jānanti ‘mayam heṭṭhimesu heṭṭhimesu patiṭṭhitā’ti, evameva na paṇhikaṭṭhi jānāti ‘ahaṃ gopphakaṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhita’nti, na gopphakaṭṭhi jānāti ‘ahaṃ jaṅghaṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhita’nti, na jaṅghaṭṭhi jānāti ‘ahaṃ ūruṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhita’nti, na ūruṭṭhi jānāti ‘ahaṃ kaṭiṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhita’nti, na kaṭiṭṭhi jānāti ‘ahaṃ piṭṭhikaṇṭakaṃ ukkhipitvā ṭhita’nti, na piṭṭhikaṇṭako jānāti ‘ahaṃ gīvaṭṭhiṃ ukkhipitvā ṭhito’ti, na gīvaṭṭhi jānāti ‘ahaṃ sīsattṭhiṃ ukkhipitvā ṭhita’nti, na sīsattṭhi jānāti ‘ahaṃ gīvaṭṭhiṃ patiṭṭhita’nti, na gīvaṭṭhi jānāti ‘ahaṃ piṭṭhikaṇṭake patiṭṭhita’nti, na piṭṭhikaṇṭako jānāti ‘ahaṃ kaṭiṭṭhiṃ patiṭṭhito’ti, na kaṭiṭṭhi jānāti ‘ahaṃ ūruṭṭhiṃ patiṭṭhita’nti, na ūruṭṭhi jānāti ‘ahaṃ jaṅghaṭṭhiṃ patiṭṭhita’nti, na jaṅghaṭṭhi jānāti ‘ahaṃ gopphakaṭṭhiṃ patiṭṭhita’nti, na gopphakaṭṭhi jānāti ‘ahaṃ paṇhikaṭṭhiṃ patiṭṭhita’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti aṭṭhi nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Aṭṭhimiñjaṃ tesam tesam aṭṭhīnaṃ abbhantare ṭhitam. Tattha yathā veḷupabbādīnaṃ anto pakkhittesu sinnavettaggādīsu na veḷupabbādīni jānanti ‘amhesu vettaggādīni pakkhittānī’ti, nāpi vettaggādīni jānanti ‘mayam veḷupabbādīsu ṭhitānīti, evameva na aṭṭhīni jānanti ‘amhākaṃ anto aṭṭhimiñjaṃ ṭhita’nti, nāpi aṭṭhimiñjaṃ jānāti ‘ahaṃ aṭṭhīnaṃ anto ṭhita’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti aṭṭhimiñjaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Vakkaṃ galavāṭakato nikkhantena ekamūlena thokaṃ gantvā dvidhā bhinnena

thūlanhārunā vinibaddhaṃ hutvā hadayamaṃsaṃ parikkhipitvā t̥hitam. Tattha yathā vaṇṭupanibaddhe ambaphaladvaye na vaṇṭam jānāti ‘mayā ambaphaladvayaṃ upanibaddha’nti, nāpi ambaphaladvayaṃ jānāti ‘aham vaṇṭena upanibaddha’nti, evameva na thūlanhāru jānāti ‘mayā vakkam upanibaddha’nti, nāpi vakkam jānāti ‘aham thūlanhārunā upanibaddha’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti vakkam nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Hadayaṃ sarīrabbhantare uratṭhipañjarabbhantaram nissāya t̥hitam. Tattha yathā jiṇṇasandamānikapañjarabbhantaram nissāya t̥hapitāya maṃsapesiyaṃ na jiṇṇasandamānikapañjarabbhantaram jānāti ‘maṃ nissāya maṃsapesi t̥hapitā’ti, nāpi maṃsapesi jānāti ‘aham jiṇṇasandamānikapañjarabbhantaram nissāya t̥hitā’ti, evameva na uratṭhipañjarabbhantaram jānāti ‘maṃ nissāya hadayaṃ t̥hita’nti, nāpi hadayaṃ jānāti ‘aham uratṭhipañjarabbhantaram nissāya t̥hita’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti hadayaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Yakanam antosarīre dvinnam thanānam abbhantare dakkhiṇapassam nissāya t̥hitam. Tattha yathā ukkhalikapālapassamhi lagge yamakamaṃsapiṇḍe na ukkhalikapālapassam jānāti ‘mayi yamakamaṃsapiṇḍo laggo’ti, nāpi yamakamaṃsapiṇḍo jānāti ‘aham ukkhalikapālapasse laggo’ti, evameva na thanānam abbhantare dakkhiṇapassam jānāti ‘maṃ nissāya yakanam t̥hita’nti, nāpi yakanam jānāti ‘aham thanānam abbhantare dakkhiṇapassam nissāya t̥hita’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti yakanam nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Kilomakesu paṭicchannakilomakam hadayañca vakkāñca parivāretvā t̥hitam, apaṭicchannakilomakam sakalasarīre cammassa heṭṭhato maṃsam pariyanandhitvā t̥hitam. Tattha yathā pilotikapalivethite maṃse na maṃsam jānāti ‘aham pilotikāya palivethita’nti, nāpi pilotikā jānāti ‘mayā maṃsam palivethita’nti, evameva na vakkahadayāni sakalasarīre maṃsañca jānāti ‘aham kilomakena paṭicchanna’nti, nāpi kilomakam jānāti ‘mayā vakkahadayāni sakalasarīre maṃsañca paṭicchanna’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti kilomakam nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Pihakam hadayassa vāmapasse udarapaṭalassa matthakapassam nissāya t̥hitam. Tattha yathā koṭṭhakamatthakapassam nissāya t̥hitāya gomayapiṇḍiyā na koṭṭhakamatthakapassam jānāti ‘gomayapiṇḍi maṃ nissāya t̥hitā’ti, nāpi gomayapiṇḍi jānāti ‘aham koṭṭhakamatthakapassam nissāya t̥hitā’ti, evameva na udarapaṭalassa matthakapassam jānāti ‘pihakam maṃ nissāya t̥hita’nti, nāpi pihakam jānāti ‘aham udarapaṭalassa matthakapassam nissāya t̥hita’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti pihakam nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Papphāsam sarīrabbhantare dvinnam thanānam abbhantare hadayañca yakanañca uparichādetvā olambantam t̥hitam. Tattha yathā jiṇṇakoṭṭhabbhantare olambamāne sakuṇakulāvake na jiṇṇakoṭṭhabbhantaram jānāti ‘mayi sakuṇakulāvako olambamāno t̥hito’ti, nāpi sakuṇakulāvako jānāti ‘aham jiṇṇakoṭṭhabbhantare olambamāno t̥hito’ti, evameva na sarīrabbhantaram jānāti ‘mayi papphāsam

olambamānaṃ t̥hita'nti, nāpi papphāsaṃ jānāti 'ahaṃ evarūpe sarīrabbhantare olambamānaṃ t̥hita'nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti papphāsaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Antaṃ galavāṭakato karīsamaggapariyante sarīrabbhantare t̥hitaṃ. Tattha yathā lohitadoṇikāya obhujitvā t̥hapite chinnaśisadhamanikaḷevare na lohitadoṇi jānāti 'mayi dhamanikaḷevaraṃ t̥hita'nti, nāpi dhamanikaḷevaraṃ jānāti 'ahaṃ lohitadoṇikāyaṃ t̥hita'nti, evameva na sarīrabbhantaraṃ jānāti 'mayi antaṃ t̥hita'nti, nāpi antaṃ jānāti 'ahaṃ sarīrabbhantare t̥hita'nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti antaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Antaguṇaṃ antantare ekavīsati antabhoge bandhitvā t̥hitaṃ. Tattha yathā pādapuñchanarajjumaṇḍalakaṃ sibbetvā t̥hitesu rajjukesu na pādapuñchanarajjumaṇḍalakaṃ jānāti 'rajjukā maṃ sibbetvā t̥hitā'ti, nāpi rajjukā jānanti 'mayaṃ pādapuñchanarajjumaṇḍalakaṃ sibbetvā t̥hitā'ti, evameva na antaṃ jānāti 'antaguṇaṃ maṃ ābandhitvā t̥hita'nti, nāpi antaguṇaṃ jānāti 'ahaṃ antaṃ bandhitvā t̥hita'nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti antaguṇaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Udariyaṃ udare t̥hitaṃ asitapītakhāyitasāyitaṃ. Tattha yathā suvānadoṇiyaṃ t̥hite suvānavamathumhi na suvānadoṇi jānāti 'mayi suvānavamathu t̥hito'ti, nāpi suvānavamathu jānāti 'ahaṃ suvānadoṇiyaṃ t̥hito'ti, evameva na udaraṃ jānāti 'mayi udariyaṃ t̥hita'nti, nāpi udariyaṃ jānāti 'ahaṃ udare t̥hita'nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti udariyaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Karīsaṃ pakkāsayaśaṅkhāte aṭṭhaṅgulaveḷupabbasadiṣe antapariyosāne t̥hitaṃ. Tattha yathā veḷupabbe omadditvā pakkhittāya saṇhapaṇḍumattikāya na veḷupabbaṃ jānāti 'mayi paṇḍumattikā t̥hitā'ti, nāpi paṇḍumattikā jānāti 'ahaṃ veḷupabbe t̥hitā'ti, evameva na pakkāsaya jānāti 'mayi karīsaṃ t̥hita'nti, nāpi karīsaṃ jānāti 'ahaṃ pakkāsaya t̥hita'nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti karīsaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Matthaluṅgaṃ sīsakaṭāhabbhantare t̥hitaṃ. Tattha yathā purāṇalābukaṭāhe pakkhittāya piṭṭhapiṇḍiyā na lābukaṭāhaṃ jānāti 'mayi piṭṭhapiṇḍi t̥hitā'ti, nāpi piṭṭhapiṇḍi jānāti 'ahaṃ lābukaṭāhe t̥hitā'ti, evameva na sīsakaṭāhabbhantaraṃ jānāti 'mayi matthaluṅgaṃ t̥hita'nti, nāpi matthaluṅgaṃ jānāti 'ahaṃ sīsakaṭāhabbhantare t̥hita'nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti matthaluṅgaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Yaṃ vā panaññaṃ pīti iminā āpokoṭṭhāsādīsu tīsu anugataṃ pathavīdhātuṃ lakkhaṇavasena yevāpanakaṃ pathaviṃ katvā dasseti.

Bāhirapathavīdhātuniddese ayoti kāḷalohaṃ. Lohanti jātilohaṃ, vijātilohaṃ, kittimalohaṃ, pisācalohanti catubbidhaṃ. Tattha ayo, sajjhu, suvaṇṇaṃ, tipu, sīsaṃ, tambalohaṃ, vekantakanti imāni satta jātilohāni nāma. Nāganāsikalohaṃ vijātilohaṃ

nāma. Kaṃsalohaṃ, vaṭṭalohaṃ, ārakūṭanti tīṇi kittimalohāni nāma. Morakkhakaṃ, puthukaṃ, malinakaṃ, capalakaṃ, selakaṃ, āṭakaṃ, bhallakaṃ, dūsilohanti aṭṭha piṣācalohāni nāma. Tesu pañca jātilohāni pāliyaṃ viṣuṃ vuttāneva. Tambalohaṃ, vekantakalohanti imehi pana dvīhi jātilohehi saddhiṃ sesaṃ sabbampi idha lohanti veditabbaṃ.

Tipūti setatipu. Sīsanti kālatipu. Sajjhūti rajataṃ. Muttāti sāmuddikamuttā. Maṇīti ṭhapetvā pāliāgate veḷuriyādayo seso jotirasādibhedo sabbopi maṇi. Veḷuriyoti vaṃsavaṇṇamaṇi. Saṅkhoti sāmuddikasāṅkho. Silāti kālasilā, paṇḍusilā, setasilātiādibhedā sabbāpi silā. Pavāḷanti pavāḷameva. Rajatanti kahāpaṇo. Jātarūpanti suvaṇṇaṃ. Lohitaṅkoti rattamaṇi. Masāragallanti kabaramaṇi. Tiṇādīsu bahisārā antamaso nāḷikerādayopi tiṇaṃ nāma. Antosāraṃ antamaso dārukhaṇḍampi kaṭṭhaṃ nāma. Sakkharaṭi muggamattato yāva muṭṭhippamāṇā marumbā sakkharaṇā nāma. Muggamattato pana heṭṭhā vālikāti vuccati. Kaṭhalanti yaṃ kiñci kapālaṃ. Bhūmīti pathavī. Pāsāṇoti antomuṭṭhiyaṃ asaṇṭhahanato paṭṭhāya hatthippamāṇaṃ asampatto pāsāṇo nāma. Hatthippamāṇato paṭṭhāya pana upari pabbato nāma. Yaṃ vā panāti iminā tālaṭṭhi-nāḷikera-phalādibhedam sesapathaviṃ gaṇhāti. Yā ca ajjhakkā pathavīdhātu yā ca bāhirāti iminā dvepi pathavīdhātuyo kakkhaḷaṭṭhena lakkhaṇato ekā pathavīdhātu evāti dasseti.

174. Āpodhātuniddesādīsu heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṃ. Āpo āpogatantiādīsu ābandhanavasena āpo. Tadeva āposabhāvaṃ gatattā āpogataṃ nāma. Snehavasena sneho. Soyeva snehasabhāvaṃ gatattā snehagataṃ nāma. Bandhanattaṃ rūpassāti avinibbhogarūpassa bandhanabhāvo. Pittaṃ semhantiādīni vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchavedasena pariggahetvā dhātuvaseneva manasikātabbāni.

Tatrāyaṃ nayo - pittesu hi abaddhapittaṃ jīvitindriyapaṭibaddhaṃ sakalasārīraṃ byāpetvā ṭhitaṃ, baddhapittaṃ pittakosake ṭhitaṃ. Tattha yathā pūvaṃ byāpetvā ṭhite tele na pūvaṃ jānāti 'telaṃ maṃ byāpetvā ṭhita'nti, nāpi telaṃ jānāti 'ahaṃ pūvaṃ byāpetvā ṭhita'nti, evameva na sarīraṃ jānāti 'abaddhapittaṃ maṃ byāpetvā ṭhita'nti, nāpi abaddhapittaṃ jānāti 'ahaṃ sarīraṃ byāpetvā ṭhita'nti. Yathā ca vassodakena puṇṇe kosātakīkosake na kosātakīkosako jānāti 'mayi vassodakaṃ ṭhita'nti, nāpi vassodakaṃ jānāti 'ahaṃ kosātakīkosake ṭhita'nti, evameva na pittakosako jānāti mayi baddhapittaṃ ṭhitanti, nāpi baddhapittaṃ jānāti 'ahaṃ pittakosake ṭhita'nti. Aññaṃaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti pittaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Semhaṃ ekapatthapūrappamāṇaṃ udarapaṭale ṭhitaṃ. Tattha yathā upari sañjātapheṇapaṭalāya candanikāya na candanikā jānāti 'mayi pheṇapaṭalaṃ ṭhita'nti, nāpi pheṇapaṭalaṃ jānāti 'ahaṃ candanikāya ṭhita'nti, evameva na udarapaṭalaṃ jānāti 'mayi semhaṃ ṭhita'nti, nāpi semhaṃ jānāti 'ahaṃ udarapaṭale ṭhita'nti. Aññaṃaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti semhaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Pubbo anibaddhokāso, yattha yattheva khāṇukaṇṭakappaharaṇaaggijālādīhi abhihaṭṭe sarīrappadesa lohitaṃ saṇṭhahitvā paccati, gaṇḍapīlakādayo vā uppajjanti, tattha tattheva tiṭṭhati. Tattha yathā pharasuppahārādivasena paggharitanīyāse rukkhe na

rukkhassa pharasupphahārādippadesā jānanti ‘amhesu niyyāso t̥hito’ti, nāpi niyyāso jānāti ‘aham rukkassa pharasupphahārādippadesesu t̥hito’ti, evameva na sarīrassa khāṇukaṇṭakādīhi abhihaṭṭappadesā jānanti ‘amhesu pubbo t̥hito’ti, nāpi pubbo jānāti ‘aham tesu padesesu t̥hito’ti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti pubbo nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Lohitesu saṃsaraṇalohitaṃ abaddhapittaṃ viya sakalasarīraṃ byāpetvā t̥hitaṃ. Sannicalohitaṃ yakanat̥ṭhānassa heṭṭhābhāgaṃ pūretvā ekapattapūraṇappamaṇaṃ vakkahadayayakanapapphāsāni tementaṃ t̥hitaṃ. Tattha saṃsaraṇalohite abaddhapittasadisova vinicchayo. Itaraṃ pana yathā jajjarakapālaṭṭhe udae heṭṭhā leḍḍukhaṇḍāni temayamāne na leḍḍukhaṇḍāni jānanti ‘mayaṃ udakena temiyamānā t̥hitā’ti, nāpi udakaṃ jānāti ‘aham leḍḍukhaṇḍāni tememī’ti, evameva na yakanassa heṭṭhābhāgaṭṭhānaṃ vakkādīni vā jānanti ‘mayi lohitaṃ t̥hitaṃ, amhe vā temayamānaṃ t̥hita’nti, nāpi lohitaṃ jānāti ‘aham yakanassa heṭṭhābhāgaṃ pūretvā vakkādīni temayamānaṃ t̥hita’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti lohitaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Sedo aggisantāpādikālesu kesalomakūpavivarāni pūretvā tiṭṭhati ceva paggharati ca. Tattha yathā udakā abbūḷhamattesu bhisamuḷālakumudanāḷakalāpesu na bhisādikalāpavivarāni jānanti ‘amhehi udakaṃ paggharatī’ti, nāpi bhisādikalāpavivarehi paggharantaṃ udakaṃ jānāti ‘aham bhisādikalāpavivarehi paggharāmī’ti, evameva na kesalomakūpavivarāni jānanti ‘amhehi sedo paggharatī’ti, nāpi sedo jānāti ‘aham kesalomakūpavivarehi paggharāmī’ti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti sedo nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Medo thūlassa sakalasarīraṃ pharivā kisassa jaṅghamaṃsādīni nissāya t̥hito patthinnasneho. Tattha yathā haliddipilotikapaṭicchanne maṃsapuñje na maṃsapuñjo jānāti ‘maṃ nissāya haliddipilotikā t̥hitā’ti, nāpi haliddipilotikā jānāti ‘aham maṃsapuñjaṃ nissāya t̥hitā’ti, evameva na sakalasarīre jaṅghādīsu vā maṃsaṃ jānāti ‘maṃ nissāya medo t̥hito’ti, nāpi medo jānāti ‘aham sakalasarīre jaṅghādīsu vā maṃsaṃ nissāya t̥hito’ti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti medo nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto patthinnasneho patthinnayūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Assu yadā sañjāyati tadā akkhikūpake pūretvā tiṭṭhati vā paggharati vā. Tattha yathā udakapuñnesu taruṇatālaṭṭhikūpakesu na taruṇatālaṭṭhikūpakā jānanti ‘amhesu udakaṃ t̥hita’nti, nāpi udakaṃ jānāti ‘aham taruṇatālaṭṭhikūpakesu t̥hita’nti, evameva na akkhikūpakā jānanti ‘amhesu assu t̥hita’nti, nāpi assu jānāti ‘aham akkhikūpakesu t̥hita’nti. Aññamaññaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti assu nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Vasā aggisantāpādikāle hatthatalahatthapiṭṭhipādatalapādapiṭṭhināsapuṭanalāṭaam̐sakūṭesu t̥hitavilīnasneho. Tattha yathā pakkhittatele ācāme na ācāmo jānāti ‘maṃ telaṃ ajjhottharivā t̥hita’nti, nāpi telaṃ jānāti ‘aham ācāmaṃ ajjhottharivā t̥hita’nti, evameva na

hatthatalādippadeso jānāti ‘maṃ vasā ajjhottharivā t̥hitā’ti, nāpi vasā jānāti ‘ahaṃ hatthatalādippadeso ajjhottharivā t̥hitā’ti. Aññaṃaṇñaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti vasā nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Kheḷo tathārūpe kheḷupattipaccaye sati ubhohi kapolapassehi orohitvā jivhāya tiṭṭhati. Tattha yathā abbocchinnaudakanissande nadītīrakūpake na kūpatalaṃ jānāti ‘mayi udakaṃ santiṭṭhatī’ti, nāpi udakaṃ jānāti ‘ahaṃ kūpatale santiṭṭhāmī’ti, evameva na jivhātalaṃ jānāti ‘mayi ubhohi kapolapassehi orohitvā kheḷo t̥hito’ti, nāpi kheḷo jānāti ‘ahaṃ ubhohi kapolapassehi orohitvā jivhātale t̥hito’ti. Aññaṃaṇñaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti kheḷo nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Siṅghāṇikā yadā sañjāyati tadā nāsāpuṭe pūretvā tiṭṭhati vā paggharati vā. Tattha yathā pūtidadhibharitāya sippikāya na sippikā jānāti ‘mayi pūtidadhi t̥hita’nti, nāpi pūtidadhi jānāti ‘ahaṃ sippikāya t̥hita’nti, evameva na nāsāpuṭā jānanti ‘amhesu siṅghāṇikā t̥hitā’ti, nāpi siṅghāṇikā jānāti ‘ahaṃ nāsāpuṭesu t̥hitā’ti. Aññaṃaṇñaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti siṅghāṇikā nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Lasikā atṭhikasandhīnaṃ abbhañjanakiccaṃ sādhayamānā asītisatasandhīsu t̥hitā. Tattha yathā telabbhañjite akkhe na akkho jānāti ‘maṃ telaṃ abbhañjitvā t̥hita’nti, nāpi telaṃ jānāti ‘ahaṃ akkhaṃ abbhañjitvā t̥hita’nti, evameva na asītisatasandhayo jānanti ‘lasikā amhe abbhañjitvā t̥hitā’ti, nāpi lasikā jānāti ‘ahaṃ asītisatasandhayo abbhañjitvā t̥hitā’ti. Aññaṃaṇñaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti lasikā nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Muttaṃ vatthissa abbhantare t̥hitaṃ. Tattha yathā candanikāya pakkhitte adhomukhe ravaṇaghaṭe na ravaṇaghaṭo jānāti ‘mayi candanikāraso t̥hito’ti, nāpi candanikāraso jānāti ‘ahaṃ ravaṇaghaṭe t̥hito’ti, evameva na vatthi jānāti ‘mayi muttaṃ t̥hita’nti, nāpi muttaṃ jānāti ‘ahaṃ vatthimhi t̥hita’nti. Aññaṃaṇñaṃ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti muttaṃ nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti. Yaṃ vā panāti avasesesu t̥isu koṭṭhāsesu āpodhātuṃ sandhāya vuttaṃ.

Bāhiraāpodhātuniddese mūlaṃ paṭicca nibbatto raso mūlaraso nāma. Khandharasādīsupi eseṇa nayo. Khīrādīni pākāṭāneva. Yathā pana bhesajjasikkhāpade evamidha niyamo natthi. Yaṃ kiñci khīraṃ khīrameva. Sesesupi eseṇa nayo. Bhummanīti āvāṭādīsū t̥hitaudakāni. Antalikkhānīti pathaviṃ appattāni vassodakāni. Yaṃ vā panāti himodakakappavināsakaudakapathavīsandhārakaudakādīni idha yevāpanakaṭṭhānaṃ pavitṭhāni.

175. Tejjodhātuniddese tejanavasena tejo. Tejova tejjabhāvaṃ gatattā tejogataṃ. Usmāti uṇhākāro. Usmāva usmābhāvaṃ gatattā usmagataṃ. Usumanti caṇḍausumaṃ. Tadeva usumabhāvaṃ gatattā usmagataṃ. Yena cāti yena tejogatena kuppitena. Santappatīti ayaṃ kāyo santappati, ekāhikajarādibhāvena usumajāto hoti. Yena ca jīrīyatīti yena ayaṃ kāyo jīrīyati, indriyavekallataṃ balaparikkhayaṃ valipalitādibhāvaṇca pāpuṇāti. Yena ca pariḍayhatīti yena kuppitena ayaṃ kāyo ḍayhati, so ca puggalo ‘ḍayhāmi ḍayhāmī’ti kandanto

satadhotasappigosītacandanādilepanañceva tālavaṇṭavātañca paccāsīsatī. Yena ca asitapītakhāyitasāyitaṃ sammā pariṇāmaṃ gacchatīti yenetāṃ asitaṃ vā odanādi, pītaṃ vā pānakādi, khāyitaṃ vā piṭṭhakhajjakādi, sāyitaṃ vā ambapakkamadhuphāṇitādi sammā paripākaṃ gacchati, rasādibhāvena vivekaṃ gacchatīti attho. Ettha ca purimā tayo tejodhātū catusamuṭṭhānā, pacchimo kammamuṭṭhānova. Ayaṃ tāvettha padasaṃvaṇṇanā.

Idaṃ pana manasikāravidhānaṃ - idha bhikkhu 'yena santappati, ayaṃ imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto paripācanākāro tejodhātū'ti manasi karoti; 'yena jīrīyati, yena pariḍayhati, yena asitapītakhāyitasāyitaṃ sammā pariṇāmaṃ gacchati, ayaṃ imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto paripācanākāro tejodhātū'ti manasi karoti. Yaṃ vā panāti imasmiṃ sarīre pākatiko eko utu atthi, so yevāpanakaṭṭhānaṃ pavittṭhā.

Bāhiratejodhātuniddese kaṭṭhaṃ paṭicca pajjalito kaṭṭhupādāno aggi kaṭṭhaggi nāma. Sakalikaggiādīsipi eseṇa nayo. Saṅkāraggīti kacavaraṃ saṃkaḍḍhitvā jālāpito kacavaraggi. Indaggīti asaniaggi. Aggisantāpoti jālāya vā vītaccikaṅgārānaṃ vā santāpo. Sūriyasantāpoti ātaṇṇo. Kaṭṭhasannicayasantāpoti kaṭṭharāsītṭhāne santāpo. Sesesupi eseṇa nayo. Yaṃ vā panāti petaggi kappavināsaggi nirayaggiādayo idha yevāpanakaṭṭhānaṃ pavittṭhā.

176. Vāyodhātuniddese vāyanavasena vāyo. Vāyova vāyobhāvaṃ gatattā vāyogataṃ. Thambhitattaṃ rūpassāti avinibbhogarūpassa thambhitabhāvo. Uddhaṅgamā vātāti uggārahikkādi pavattakā uddhaṃ ārohanavātā. Adhogamā vātāti uccārapassāvādīnīharaṇakā adho orohanavātā. Kucchisayā vātāti antānaṃ bahivātā. Koṭṭhāsaya vātāti antānaṃ antovātā. Aṅgamaṅgānusārīno vātāti dhamanijālānusāreṇa sakalasarīre aṅgamaṅgāni anusaṭṭhā samīṇjanapasāraṇādinibbattakā vātā. Satthakavātāti sandhibandhanāni kattariyā chindantā viya pavattavātā. Khurakavātāti khureṇa viya hadayaṃ phālanavātā. Uppalakavātāti hadayaṃ samaṇasameva uppāṇakavātā. Assāsoti antopavisananāsikāvato. Passāsoti bahinikkhamananāsikāvato. Ettha ca purimā sabbe catusamuṭṭhānā, assāsapassāsā cittasamuṭṭhānāva. Ayamettha padavaṇṇanā.

Idaṃ pana manasikāravidhānaṃ - idha bhikkhu uddhaṅgamādivasena pariggahetvā 'uddhaṅgamā vātā nāma imasmiṃ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto vitthambhanākāro vāyodhātū'ti manasi karoti. Sesesupi eseṇa nayo. Yaṃ vā panāti sese vāyokoṭṭhāse anugatā vātā idha yevāpanakaṭṭhānaṃ pavittṭhā.

Bāhiravāyodhātuniddese puratthimā vātāti puratthimadisato āgatā vātā. Pacchimuttaradakkhiṇesupi eseṇa nayo. Sarajā vātāti saha rajena sarajā. Arajā vātāti rajavirahitā suddhā arajā nāma. Sītāti sītānusamuṭṭhānā sītavalāhakantare samuṭṭhitā. Uṇhāti uṇhānusamuṭṭhānā uṇhavalāhakantare samuṭṭhitā. Parittāti mandā tanukavātā. Adhimattāti balavavātā. Kālāti kālavalāhakantare samuṭṭhitā, yehi abbhāhato chavivaṇṇo kālako hoti. Tesāṃ etaṃ adhivacanantipi eke. Verambhavātāti yojanato upari vāyanavātā. Pakkhavātāti antamaso makkhikāyapi pakkhāyūhanasamuṭṭhitā vātā. Supaṇṇavātāti garuḷavātā. Kāmañca imepi pakkhavātāva ussadavasena pana visuṃ gahitā. Tālavaṇṭavātāti tālapaṇṇehi vā aññaṇa vā kenaci maṇḍalasaṇṭhānena samuṭṭhāpitā vātā. Vidhūpanavātāti

bījanapattakena samuṭṭhāpitā vātā. Imāni ca tālavaṇṭavidhūpanāni anuppannampi vātaṃ uppādentī, uppannampi parivattenti. Yaṃ vā panāti idha pālīāgate ṭhapetvā sesavātā yevāpanakaṭṭhānaṃ pavitṭhā.

177. Ākāsadhātuniddese appaṭighaṭṭanaṭṭhena na kassatīti ākāso. Ākāsova ākāśabhāvaṃ gatattā ākāśagataṃ. Aghaṭṭanīyatāya aghaṃ. Aghameva aghabhāvaṃ gatattā aghagataṃ. Vivaroti antaraṃ. Tadeva vivarabhāvaṃ gatattā vivaragataṃ. Asamphuṭṭhaṃ maṃsalohitehīti maṃsalohitehi nissaṭaṃ. Kaṇṇacchiddantiādi pana tasseva pabhedadassanaṃ. Tattha kaṇṇacchiddanti kaṇṇasmim chiddaṃ vivaraṃ maṃsalohitehi asamphuṭṭhokāso. Sesesupi eseva nayo. Yenāti yena vivarena etaṃ asitādibhedaṃ ajjhoharaṇīyaṃ ajjhoharati, anto paveseti. Yatthāti yasmim antoudarapaṭaḷasaṅkhāte okāse etadeva catubbidhaṃ ajjhoharaṇīyaṃ tiṭṭhati. Yenāti yena vivarena sabbampetaṃ vipakkaṃ kasaṭabhāvaṃ āpannaṃ nikkhamati, taṃ udarapaṭaḷato yāva karīsamaggā vidatthacaturaṅgulamattaṃ chiddaṃ maṃsalohitehi asamphuṭṭhaṃ nissaṭaṃ ākāsadhātūti veditabbaṃ. Yaṃ vā panāti ettha cammantaraṃ maṃsantaraṃ nhārun taraṃ aṭṭhintaraṃ lomantaranti idaṃ sabbhaṃ yevāpanakaṭṭhānaṃ pavitṭhaṃ.

Bāhirakaākāsadhātuniddese asamphuṭṭhaṃ catūhi mahābhūtehīti catūhi mahābhūtehi nissaṭaṃ bhittichiddakavāṭachiddādikaṃ veditabbaṃ. Iminā yasmim ākāse parikkammaṃ karontassa catukkapañcakaṃjāhānāni uppajjanti taṃ kathitaṃ.

178. Viññāṇadhātuniddese cakkhuviññāṇasaṅkhātā dhātu cakkhuviññāṇadhātu. Sesāsupi eseva nayo. Iti imāsu chasu dhātūsu pariggahitāsu aṭṭhārasa dhātuyo pariggahitāva honti. Kathaṃ? Pathavītejovāyodhātuggahaṇena tāva phoṭṭhabbhadhātu gahitāva hoti, āpodhātuākāsadhātuggahaṇena dhammadhātu, viññāṇadhātuggahaṇena tassā purecārikapacchācārikattā manodhātu gahitāva hoti. Cakkhuviññāṇadhātuādayo sutte āgatā eva. Sesā nava āharitvā dassetabbā. Cakkhuviññāṇadhātuggahaṇena hi tassā nissayabhūtā cakkhudhātu, ārammaṇabhūtā rūpadhātu ca gahitāva honti. Evaṃ sotaviññāṇadhātuādiggahaṇena sotadhātuādayoti aṭṭhārasāpi gahitāva honti. Tāsu dasahi dhātūhi rūpapariggaho kathito hoti. Sattahi arūpapariggaho. Dhammadhātuyā siyā rūpapariggaho, siyā arūpapariggaho. Iti aḍḍhekādasahi dhātūhi rūpapariggaho, aḍḍhaṭṭhadhātūhi arūpapariggahoti rūpārūpapariggaho kathito hoti. Rūpārūpaṃ pañcakkhandhā. Taṃ hoti dukkhasaccaṃ. Taṃsamuṭṭhāpikā purimataṇhā samudayasaccaṃ. Ubhinnaṃ appavatti nirodhasaccaṃ. Taṃpajānanaṃ maggo maggasaccanti idaṃ catusaccakammaṭṭhānaṃ aṭṭhārasadhātuvasena abhinivīṭṭhassa bhikkhuno yāva arahattā matthakaṃ pāpetvā nigamanaṃ kathitanti veditabbaṃ.

179. Idāni dutiyachakkaṃ dassento aparāpi cha dhātuyotiādimāha. Tattha sukhadhātu dukkhadhātūti kāyappasādavattukāni sukhadukkhāni sappaṭipakkhavasena yugaḷakato dassitāni. Sukhañhi dukkhassa paṭipakkho, dukkhaṃ sukhasa. Yattakaṃ sukkena pharitaṭṭhānaṃ tattakaṃ dukkhaṃ pharati. Yattakaṃ dukkkena pharitaṭṭhānaṃ tattakaṃ sukhaṃ pharati. Somanassadhātu domanassadhātūti idampi tattheva yugaḷakaṃ kataṃ. Somanassañhi domanassassa paṭipakkho, domanassaṃ somanassassa. Yattakaṃ somanassena pharitaṭṭhānaṃ tattakaṃ domanassaṃ pharati. Yattakaṃ somanassena pharitaṭṭhānaṃ tattakaṃ somanassaṃ pharati.

Upekkhādhātu avijjādhātūti idaṃ pana dvayaṃ sarikkhakavasena yugaḷakaṃ kataṃ. Ubhayampi hetuṃ avibhūtatā sarikkhakaṃ hoti. Tattha sukhadukkhadhātuggaḥaṇena taṃ sampayuttā kāyaviññāṇadhātu, vatthubhūtā kāyadhātu, ārammaṇabhūtā phoṭṭhabbadhātu ca gahitāva honti. Somanassadomanassadhātuggaḥaṇena taṃ sampayuttā manoviññāṇadhātu gahitā hoti. Avijjādhātuggaḥaṇena dhammadhātu gahitā. Upekkhādhātuggaḥaṇena cakkhusotaghānajivhāviññāṇadhātumanodhātuyo, tāsāmyeva vatthārammaṇabhūtā cakkhudhātūrūpadhātuādayo ca gahitāti evaṃ aṭṭhārasapi dhātuyo gahitāva honti. Idāni tāsū dasahi dhātūhi rūpapariggahotiādi sabbāṃ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṃ. Evampi ekassa bhikkhuno yāva arahattā matthakaṃ pāpetvā nigamanaṃ kathitaṃ hotīti veditabbaṃ. Tattha katamā sukhadhātu yaṃ kāyikaṃ sātanti ādīni heṭṭhā vuttanayāneva.

181. Tatiyachakke kāmōti dve kāmā - vatthukāmo ca kilesakāmo ca. Tattha kilesakāmaṃ sandhāya kāmapaṭisaṃyuttā dhātu kāmādhātu, kāmavitakkassetāṃ nāmaṃ. Vatthukāmaṃ sandhāya kāmoyeva dhātu kāmādhātu, kāmāvacaradhammānametaṃ nāmaṃ. Byāpādapaṭisaṃyuttā dhātu byāpādadhātu, byāpādavitakkassetāṃ nāmaṃ. Byāpādova dhātu byāpādadhātu, dasaāghātavattukassa paṭighassetāṃ nāmaṃ. Vihimsā paṭisaṃyuttā dhātu vihiṃsādhātu, vihiṃsāvitakkassetāṃ nāmaṃ. Vihimsāyeva dhātu vihiṃsādhātu, parasattavihesanassetāṃ nāmaṃ. Ayaṃ pana heṭṭhā anāgatattā evaṃ atthādivibhāgato veditabbā - vihiṃsanti etāya satte, vihiṃsanāṃ vā etaṃ sattānanti vihiṃsā. Sā viheṭṭhanalakkhaṇā, karuṇāpaṭipakkhalakkhaṇā vā; parasantāne ubbegajananarasā, sakasantāne karuṇāviddhammanarasā vā; dukkhāyatanapaccupaṭṭhānā; paṭighapadaṭṭhānāti veditabbā. Nekkhammaṃ vuccati lobhā nikkhantattā alobho, nīvaraṇehi nikkhantattā paṭhamajjhānaṃ, sabbākusalehi nikkhantattā sabbakusalaṃ. Nekkhammapaṭisaṃyuttā dhātu nekkhammadhātu, nekkhammavitakkassetāṃ nāmaṃ. Nekkhammameva dhātu nekkhammadhātu, sabbassāpi kusalassetāṃ nāmaṃ. Abyāpādapaṭisaṃyuttā dhātu abyāpādadhātu, abyāpādavitakkassetāṃ nāmaṃ. Abyāpādova dhātu abyāpādadhātu, mettāyetaṃ nāmaṃ. Avihimsāpaṭisaṃyuttā dhātu avihimsādhātu, avihimsā vitakkassetāṃ nāmaṃ. Avihimsāva dhātu avihimsādhātu, karuṇāyetaṃ nāmaṃ.

182. Idāni tamevatthaṃ dassetuṃ tattha katamā kāmādhātūti padabhājanaṃ āradhā. Tattha paṭisaṃyuttoti sampayogavasena paṭisaṃyutto. Takko vitakkotiādīni vuttatthāneva. Viheṭṭhetīti bādheti, dukkhāpeti. Heṭṭhanāti paṇippahārādīhi bādhanā, dukkhuppādanā. Balavahēṭṭhanā viheṭṭhanā. Hiṃsanti etāyāti hiṃsanā. Balavahiṃsanā vihiṃsanā. Rosanāti ghaṭṭanā. Virosanāti balavaghaṭṭanā. Sabbattha vā ‘vi’ upasaggena padaṃ vaḍḍhitaṃ. Upahananti etenāti upaghāto, paresaṃ upaghāto parūpaghāto.

Mettāyanti etāyāti metti. Mettāyanākāro mettāyanā. Mettāya ayitassa mettāsamaṅgino bhāvo mettāyitattaṃ. Byāpādena vimuttassa cetaso vimutti cetovimutti. Ettha ca purimehi tīhi upacārappattāpi appanāpatāpi mettā kathitā, pacchimena appanāpattāva.

Karuṇāyanti etāyāti karuṇā. Karuṇāyanākāro karuṇāyanā. Karuṇāya ayitassa karuṇāsamaṅgino bhāvo karuṇāyitattaṃ. Vihiṃsāya vimuttassa cetaso vimutti cetovimutti. Idhāpi purimanayeneva upacārappanābhedo veditabbo. Ubhayatthāpi ca pariyośanapade mettākaruṇāti cetovimuttivisesanattaṃ vuttaṃ.

Ettha ca kāmavitakko sattesupi uppajjati saṅkhāresupi. Ubhayattha uppannopi kammaṭṭhabhedova. Byāpādo pana sattesu uppannoyeva kammaṭṭhaṃ bhindati, na itaro. Vihiṃsāyapi eseva nayo. Ettha ca duvidhā kathā - sabbasaṅgāhikā ceva asambhinnā ca. Kāmadhātuggahaṇena hi byāpādavihiṃsādhātuyopi gahitā. Kāmadhātuyāyeva pana nīharitvā nīharitvā dvepi etā dassitāti. Ayaṃ tāvettha sabbasaṅgāhikakathā. Ṭhapetvā pana byāpādavihiṃsādhātuyo sesā sabbāpi kāmādhātu evāti. Ayaṃ asambhinnakathā nāma. Nekkhammadhātuggahaṇenāpi abyāpādaavihiṃsādhātuyo gahitāyeva. Nekkhammadhātuto pana nīharitvā nīharitvā tadubhayampi dassitanti ayametthāpi sabbasaṅgāhikakathā. Ṭhapetvā abyāpādaavihiṃsādhātuyo avasesā nekkhammadhātūti ayaṃ asambhinnakathā nāma.

Imāhi ca chahi dhātūhi pariggahitā hi aṭṭhārasa dhātuyo pariggahitāva honti. Sabbāpi hi tā kāmādhātutova nīharitvā nīharitvā labhāpetabbā aṭṭhārasa dhātuyova hontīti tiṇṇaṃ chakkānaṃ vasena aṭṭhārasa honti. Evaṃ pana aggahetvā ekekaṃ chakke vuttanayena aṭṭhārasa aṭṭhārasa katvā sabbāni tāni aṭṭhārasakāni ekajjhaṃ abhisāṅkhipitvā aṭṭhāraseva hontīti veditabbā. Iti imasmiṃ suttantabhājanīye soḷasa dhātuyo kāmāvacarā, dve tebhūmikāti evamettha sammāsanacārova kathitoti veditabbo.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

183. Abhidhammabhājanīye sarūpeneva sabbāpi dhātuyo dassento aṭṭhārasa dhātuyo - cakkhudhātu rūpadhātūtiādimāha. Tattha uddesavāre tāva -

Atthato lakkhaṇādito, kamatāvātvasaṅkhato;
Paccayā atha daṭṭhabbā, veditabbo vinicchayo.

Tattha ‘atthato’ti cakkhatīti cakkhu. Rūpayatīti rūpaṃ. Cakkhussa viññāṇaṃ cakkhuviññāṇanti evamādinā tāva nayena cakkhādīnaṃ visesatthato veditabbo vinicchayo. Avisesena pana vidahati, dhīyate, vidhānaṃ, vidhīyate etāya, ettha vā dhīyatīti dhātu. Lokiyā hi dhātuyo kāraṇabhāvena vavatthitā hutvā suvaṇṇarajatādīdhātuyo viya suvaṇṇarajatādīṃ anekappakāraṃ saṃsāradukkhaṃ vidahanti; bhārahārehi ca bhāro viya sattehi dhīyante dhāriyanteti attho. Dukkha vidhānamattameva cetā avasavattanato. Etāhi ca kāraṇabhūtāhi saṃsāradukkhaṃ sattehi anuvidhīyati; tathā vihitāñcetaṃ etāsveva dhīyati ṭhapīyatīti attho. Iti cakkhādīsu ekeko dhammo yathāsambhavaṃ vidahati dhīyatetiādiatthavasena dhātūti vuccati.

Apica yathā titthiyānaṃ attā nāma sabhāvato natthi, na evametā. Etā pana attano sabhāvaṃ dhārentīti dhātuyo. Yathā ca loke vicittā haritālamanosilādayo silāvayavā dhātuyoti vuccanti, evametāpi dhātuyo viya dhātuyo. Vicittā hetā ñāṇaṇeyyāvayavāti. Yathā vā sarīrasaṅkhātassa samudāyassa avayavabhūtesu rasasotiādisu aññamaññaṃ visabhāgalakkhaṇaparicchinnesu dhātusamañña, evametesupi pañcakkhandhasaṅkhātassa attabhāvassa avayavesu dhātusamañña veditabbā. Aññamaññavisabhāgalakkhaṇaparicchinnaṃ hete cakkhādayoti. Apica dhātūti nijjīvamattassetam adhivacanaṃ. Tathā hi bhagavā - “cha dhāturo ayaṃ,

bhikkhu, puriso’’tiādīsu jīvasaññāsamūhanattham dhātudesanam akāsīti. Tasmā yathāvuttenatthena cakkhu ca tam dhātu cāti cakkhudhātu ...pe... manoviññāṇaṇca tam dhātu cāti manoviññāṇadhātūti evam tāvettha atthato viññātabbo vinicchayo.

‘Lakkhaṇādito’ti cakkhādīnam lakkhaṇādito pettha veditabbo vinicchayo. Tāni ca pana tesam lakkhaṇādīni heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāni.

‘Kamato’ti idhāpi pubbe vuttesu uppattikkamādīsu desanākkamova yujjati. So ca panāyam hetuphalānupubbavavatthānavasena vutto. Cakkhudhātu rūpadhātūti idaṇhi dvayam hetu. Cakkhuviññāṇadhātūti phalam. Evam sabbattha kamato veditabbo vinicchayo.

‘Tāvatvato’ti tāvabhāvato. Idaṁ vuttaṁ hoti - tesu tesu hi suttābhidhammapadesesu ābhādhātu, subhādhātu, ākāsānañcāyatanadhātu, viññāṇaṇcāyatanadhātu, ākiñcaññāyatanadhātu, nevasaññānāsaññāyatanadhātu, saññāvedayitanirodhādhātu, kāmadhātu, byāpādadhātu, vihiṃsādhātu, nekkhammadhātu, abyāpādadhātu, avihiṃsādhātu, sukhādhātu, dukkhādhātu, somanassādhātu, domanassādhātu, upekkhādhātu, avijjādhātu, ārambhādhātu, nikkamādhātu, parakkamādhātu, hīnādhātu, majjhimaṇḍādhātu, paṇītādhātu, pathavīdhātu, āpodhātu, tejodhātu, vāyodhātu, ākāsādhātu, viññāṇadhātu, saṅkhatādhātu, asaṅkhatādhātu, anekādhātunānādhātulokoti evamādayo aññāpi dhātuyo dissanti.

Evam sati sabbāsam vasena paricchedaṁ akatvā kasmā aṭṭhārasāti ayameva paricchedo katoti ce? Sabhāvato vijjamānaṁ sabbadhātūnaṁ tadantogadhāṭṭā. Rūpadhātuyeva hi ābhādhātu. Subhādhātu pana rūpādippaṭibaddhā. Kasmā? Subhanimittatā. Subhanimittāṇhi subhādhātu. Taṇca rūpādivinimuttaṁ na vijjati, kusala vipākārammaṇā vā rūpādayo eva subhādhātūti rūpādimattamevesā. Ākāsānañcāyatanadhātuādīsu cittaṁ manoviññāṇadhātu. Sesā dhammā dhammadhātu. Saññāvedayitanirodhādhātu pana sabhāvato natthi; dhātudvayanirodhamattameva hi sā. Kāmadhātu dhammadhātumattaṁ vā hoti, yathāha ‘‘tattha katamā kāmadhātu? Kāmapaṭisaṁyutto takko ...pe... micchāsaṅkappo’’ti; aṭṭhārasapi dhātuyo vā, yathāha ‘‘heṭṭhato avīcinirayaṁ pariyaṁ katvā uparito paranimmitavasavattideve antokarivā yaṁ etasmiṁ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā khandhādhātuāyatanā, rūpā, vedanā, saññā, saṅkhārā, viññāṇaṁ - ayaṁ vuccati kāmadhātū’’ti. Nekkhammadhātu dhammadhātu eva; ‘‘sabbepi kusalā dhammā nekkhammadhātū’’ti vā vacanato manoviññāṇadhātupi hotiyeva.

Byāpādavahiṃsāabyāpādaavihiṃsāsukhadukkhādomanassādomanassupekkhāavijjāār ambhanikkamaparakkamādhātuyo dhammadhātuyeva.

Hīnamajjhimaṇḍādhātuyo aṭṭhārasādhātumattameva. Hīnā hi cakkhādayo hīnādhātu. Majjhimaṇḍā cakkhādayo majjhimā ceva paṇītā ca dhātū. Nippariyāyena pana akusalā dhammadhātumanoviññāṇadhātuyo hīnādhātu. Lokiyā kusalābyākatā ubhopi cakkhudhātuādayo ca majjhimaṇḍādhātu. Lokuttarā pana dhammadhātumanoviññāṇadhātuyo paṇītādhātu. Pathavītejavāyodhātuyo phoṭṭhabbādhātuyeva. Āpodhātu ākāsādhātu ca dhammadhātuyeva. Viññāṇadhātu cakkhuviññāṇādisattaviññāṇadhātusaṅkhepoyeva. Sattarasa dhātuyo dhammadhātuekadeso ca saṅkhatādhātu. Asaṅkhatādhātu pana

dhammadhātuekadesova. Anekadhātunādhātuloko pana
aṭṭhārasadhātupphabhedamattamevāti. Iti sabhāvato vijjamānānaṃ sabbadhātūnaṃ
tadantogadhattā aṭṭhāraseva vuttāti.

Apica vijānanasabhāve viññāṇe jīvasaññīnaṃ jīvasaññāsamūhanatthampi
aṭṭhāraseva vuttā. Santi hi sattā vijānanasabhāve viññāṇe jīvasaññīno. Tesāṃ
cakkhusotaghānajivhākāyaviññāṇamanoviññāṇadhātubhedena tassā anekattaṃ,
cakkhurūpādipaccayāyattavuttitāya aniccatañca pakāsetvā dīgharattānusayitaṃ
jīvasaññāṃ samūhanitukāmena bhagavatā aṭṭhārasa dhātuyo pakāsītā. Kiñca bhiyyo?
Tathā veneyyajjhāsayavasena; ye ca imāya nātisaṅkhepavittthārāya desanāya
veneyyā sattā, tadajjhāsayavasena ca aṭṭhāraseva pakāsītā.

Saṅkhepavittthāranayena tathā tathā hi,
Dhammaṃ pakāsayati esa yathā yathāssa;
Saddhammatejavihataṃ vilayaṃ khaṇena,
Veneyyasattahadāyesu tamo payātīti.

Evamettha ‘tāvatvato’ veditabbo vinicchayo.

‘Saṅkhato’ti cakkhudhātu tāva jātito eko dhammotveva saṅkhaṃ gacchati
cakkhupasādasena. Tathā sotaghānajivhākāyarūpasaddagandharasadhātuyo
sotapasādādivasena. Phoṭṭhabbadhātu pana pathavītejavāyovasena tayo dhammāti
saṅkhaṃ gacchati. Cakkhuviññādhātu kusalākusalavipākavasena dve dhammāti
saṅkhaṃ gacchati. Tathā sotaghānajivhākāyaviññādhātuyo. Manodhātu pana
pañcadvārāvajjanakusalākusalavipākasaṃpaṭicchana vasena tayo dhammāti saṅkhaṃ
gacchati. Dhammadhātu tiṇṇaṃ arūpakkhandhānaṃ, soḷasannaṃ sukhumarūpānaṃ,
asaṅkhatāya ca dhātuyā vasena vīsattidhammāti saṅkhaṃ gacchati.
Manoviññādhātu sesakusalākusalābyākata viññāvasena chasattatidhammāti
saṅkhaṃ gacchatīti evamettha ‘saṅkhato’ veditabbo vinicchayo.

‘Paccayā’ti cakkhudhātuādīnaṃ cakkhuviññādhātuādīsū paccayato veditabbo
vinicchayo. So panetesāṃ paccayabhāvo niddesavāre āvi bhavissati.

‘Daṭṭhabbā’ti daṭṭhabbatopettha vinicchayo veditabboti attho. Sabbā eva hi saṅkhatā
dhātuyo pubbantāparantavivittato, dhuvasubhasukhattabhāvasuññato,
paccayāyattavuttito ca daṭṭhabbā. Visesato panettha bheritalaṃ viya cakkhudhātu
daṭṭhabbā, daṇḍo viya rūpadhātu, saddo viya cakkhuviññādhātu. Tathā
ādāsatalaṃ viya cakkhudhātu, mukhaṃ viya rūpadhātu, mukhanimittaṃ viya
cakkhuviññādhātu. Atha vā ucchutilāni viya cakkhudhātu, yantacakkayaṭṭhi viya
rūpadhātu, ucchurasatelāni viya cakkhuviññādhātu. Tathā adharāraṇī viya
cakkhudhātu, uttarāraṇī viya rūpadhātu, aggi viya cakkhuviññādhātu. Esa nayo
sotadhātuādīsūpi.

Manodhātu pana yathāsambhavato cakkhuviññādhātuādīnaṃ purecarānucarā viya
daṭṭhabbā. Dhammadhātuyā vedanākkhandho sallamiva sūlamiva ca daṭṭhabbo;
saññāsaṅkhārakkhandhā vedanāsallasūlayogā āturā viya; puthujjanānaṃ vā saññā
āsādukkhajanāto rittamuṭṭhi viya, ayathābhuccanimittaggāhakato vanamigo viya;
saṅkhārā paṭisandhiyaṃ pakkipanato aṅgārakāsuyaṃ khipanakapuriso viya,
jātidukkhānubandhanato rājapurisānubandhacorā viya, sabbānatthāvahassa
khandhasantānassa hetuto visarukkhabījāni viya; rūpaṃ nānāvidhūpaddavanimittato
khuracakkaṃ viya daṭṭhabbaṃ.

Asaṅkhatā pana dhātu amatato santato khemato ca daṭṭhabbā. Kasmā?
Sabbānattapaṭipakkhabhūtattā. Manoviññāṇadhātu gahitārammaṇaṃ muñcitvāpi
aññaṃ gahetvāva pavatanato vanamakkaṭo viya, duddamanato assakhaḷuṅko viya,
yatthakāmanipātito vehāsaṃ khittadaṇḍo viya, lobhadosādinānappakārakilesayogato
raṅganaṭo viya daṭṭhabboti.

184. Niddesavāre cakkhuñca paṭicca rūpe cāti idañca dvayaṃ paṭicca aññañca
kiriyaṃmanodhātuñceva sampayuttakhandhattayañcāti attho. Cakkhuviññāṇadhātuyā
hi cakkhu nissayapaccayo hoti, rūpaṃ ārammaṇapaccayo, kiriyaṃmanodhātu
vigatapaccayo, tayo arūpakkhandhā sahajātapaccayo. Tasmā esā
cakkhuviññāṇadhātu ime cattāro paṭicca uppajjati nāma. Sotañca paṭiccātiādīsopi
eseva nayo.

Niruddhasamanantarāti niruddhāya samanantarā. Tajjā manodhātūti tasmiṃ
ārammaṇe jātā kusalākusalavipākato duvidhā manodhātu sampaṭicchanakiccā.
Sabbadhammesu vā pana paṭhamasamannāhāroti etesu cakkhuviññāṇādīsū
sabbadhammesu uppajjamānesu paṭhamasamannāhāro; cakkhuviññāṇadhātuādīnaṃ
vā ārammaṇasaṅkhātesu sabbadhammesu paṭhamasamannāhāroti ayamettha attho
veditabbo. Etena pañcadvārāvajjanakiccā kiriyaṃmanodhātu gahitāti veditabbā.

Manodhātuyāpi uppajjitvā niruddhasamanantarāti ettha pi-kāro sampiṇḍanattho.
Tasmā manodhātuyāpi manoviññāṇadhātuyāpīti ayamettha attho veditabbo. Tena yā
ca vipākamanodhātuyā uppajjitvā niruddhāya samanantarā uppajjati santīraṇakiccā
vipākamanoviññāṇadhātu, yā ca tassā uppajjitvā niruddhāya samanantarā uppajjati
voṭṭhabbanakiccā kiriyaṃmanoviññāṇadhātu, yā ca tassā uppajjitvā niruddhāya
samanantarā uppajjati javanakiccā manoviññāṇadhātu - tā sabbāpi kathitā hotīti
veditabbā. Manañca paṭiccāti bhavaṅgamaṇaṃ. Dhamme cāti
catubhūmikadhammārammaṇaṃ. Uppajjati manoviññāṇanti sahāvajjanakaṃ
javanaṃ nibbattati.

Imasmiṃ pana ṭhāne hatthe gahitapañhaṃ nāma gaṇhiṃsu.
Mahādhammarakkhitatthero kira nāma dīghabhāṇakābhayattheraṃ hatthe gahetvā
āha - ‘paṭiccāti nāma āgataṭṭhāne āvajjanaṃ visuṃ na kātabbaṃ,
bhavaṅganissitakameva kātabba’nti. Tasmā idha manoti sahāvajjanakaṃ
bhavaṅgaṃ. Manoviññāṇanti javanaṃmanoviññāṇaṃ. Imasmiṃ pana
abhidhammabhājanīye soḷasa dhātuyo kāmāvacarā, dve catubhūmikā
lokiyalokuttaramissakā kathitāti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

185. Pañhāpucchake aṭṭhārasannaṃ dhātūnaṃ heṭṭhā vuttanayānusāreneva
kusalādhībhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana cha dhātuyo parittārammaṇāti
idaṃ pana pañcannaṃ cakkhuviññāṇādīnaṃ manodhātuyā ca ekantena pañcasu
rūpārammaṇādīsū pavattiṃ sandhāya vuttaṃ. Dve dhātuyoti vuttānaṃ pana
dhammadhātumanoviññāṇadhātūnaṃ manāyatanadhammāyatanesu vuttanayeneva
parittārammaṇādītā veditabbā. Iti imasmimpi pañhāpucchake soḷasa dhātuyo
kāmāvacarā, dve catubhūmikā lokiyalokuttaramissakā kathitā. Evamaṃ
dhātuvibhaṅgopi teparivaṭṭaṃ nīharitvāva bhājetvā desitoti.

Sammohavinodaniyā vibhaṅgaṭṭhakathāya

Dhātuvibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Tīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. 3. Ο Κανόνας της ανώτερης διδασκαλίας - Σχόλια. 2. Σχόλια για το βιβλίο της ανάλυσης. 3. Ανάλυση των στοιχείων έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org